

A person wearing a red long-sleeved shirt and black high-top boots is lying on their back on a dark floor. Their legs are raised straight up into the air. They are wearing black fishnet stockings. In the background, there is a DJ booth with a person wearing headphones and a red jacket, and various stage lights and equipment. The scene is dimly lit with blue and purple hues.

MUSIKAREN ANALISI FEMINISTAK

*Orbain bizien oinordeko,
lerroarteak zabaltzeko*

Bizi-biziak dira oraindik musikan dabiltzan emakume eta genero disidenteen azalean bizi izandako indarkeriaren orbainak. Ugaritu dira, halaber, orbain horiei buruzko ahotsak komunikabideetan, ikerketetan zein hainbat ekimenetan. “Asko dago egiteko oraindik”, diote. Eta horretan ari dira, nor bere esparruan eta nor bere lekutik: egiteke dagoen hori zertan den aletzen, feminismotik sortutako analisirako tresnak baliatuta. Ari dira, besteak beste, distortsionatutako usteez, indarkeriaz, oholtzatik kanpo pasatzen denaz eta musika goitik behera astintzearen beharraz. Alegia, maskulinoan eraikitako egitura hori arrakalatzeaz eta bestelakoak eraikitzeaz.

 UDANE BARINAGARREMENTERIA LAKA DANI BLANCO / ARGIA CC BY-SA

Laurent Garnier eta David Brun-Lambert-en *Electroshock* lanaren abiapuntua da honakoa: “Oholtza bat edo dantzaleku bat ez da inoiz leku neutroa; oroz gain, askatasun- eta transgresio-eremu bat da, beste inon ez bezala, belaunaldi berri bakoitzak aurre egin beharreko erronkak biltzen dituen”.

Azken hamarkadetako Euskal Herriko oholtzei erreparatuta, eta oholtza horiek zapaldu dituztenen hausnarketei segituta, aurreko belaunaldiak aurre egin beharreko erronkak zeintzuk izan diren bistaritzen zaigu. Ezbairik gabe, eszenario gaineko emakumeen ikusgaitasuna izan da erronka handietako bat. Lan horretan egin diren hainbat aldarri, ekimen eta proiektu kolektibo dira horren erakusle. Belaunaldiak bezala, erronka berriak ere agertzen joan dira. 2014an, Iratxe Retolaza eta Itsaso Gutierrezek honela zioten: “Ikusgarritasun hori aldarrikatu ondoren, beharrezkoa da bestelako go-goetak ere egitea, musikaren esparrua egituratzeko erabili ohi diren gizarte-diskurtsoak azaleratzeko, eta auzitan jartzeko”. Urte berean, Mefsst! (Musika

Errebolta Feminista) kolektiboak eta Ka-fea eta Gailetak musika-ekimenak beste galdera baten bueltan ari ziren: “Nolakoa izango litzateke jaialdi feminista bat?”.

Zertan dira, hamarkada bat geroago, aurreko belaunaldiak jorratutako erronkak? Eta zeintzuk dira belaunaldi berriek esku artean darabiltzatenak? Horien berri izateko, begirada oholtzetan ez ezik, fokua jaialdi feministen antolakuntzabileretan edo han-hemenka antolatzen diren hausnarketa saioetan jar dezakegu. Joan den ekainaren 18an, *Oholtzak gu-reak ere badira. Disidentzia feministak eta eszena musikal/artistikoa* izenburupean, Burlatako Txosna Batzordeak antolatutako mahai ingurua izan zen horren adibide. Aimar Jimenez (Maruxak/Zinez), Nerea Arrasate (Naxker), Amets Aranguren (Ibil Bedi) eta Eneko García (Albina Stardust) aritu ziren oholtzan, instrumenturik gabe, Leire Gorostizak (Xendra) proposatutako galdera eta auzien inguruan hizketan. Bertan esandakoak oinarri hartuta, egiteke ditugunak zertan diren xehatzeko ahalegina da honakoa, solasaldi ostea girotu zuen Olaia Inziarteren hitz musikatuak bidelagun hartuta.

NIK IRABAZITA, BERTZE BIAK ZER DIRA?

Hizketaldiari hasiera emateko, Jone Expositok eta Oli Artolak egindako analisiaren emaitzak konpartitu zituen Leire Gorostiza mahai inguruaren gidariak. Analisi horrek, kuantitatiboki, udal programazio, jaialdi eta gune autogestionatuetako oholtzetan emakumeen

presentzia izan zuen behaketa-objektu. Hurrengoak dira ateratako datu batzuk: hamar emanalditatik bitan bakarrik topatu zuten emakumeen presentzia; agendaren %10 baino ez zuten hartzen emakumeen taldeek; eta gizonezkoek soilik osatutako taldeek hartzen dute zuzeneko musika eskaintzaren zatirik handiena.

Hala, kuotak izan ziren hasiera-hasieratik hizpide eta eztabaidagai garrantzitsuenetako bat. Urte luzeko ikusgaitasunaren borrorak hartu duen forma garaikidea dira kuotak, baliagarri izan daitezkeenak eta oraindik esparru batzuetan aldarrikatzen direnak. Edonola ere, oholtzetan emakumeen eta genero disidentzien presentzia bermatzeko tresna

bat dira, ez gehiago eta ez gutxiago. Izan ere, badirudi kuotak ezarri eta betetzea salbazio gisa azaltzen zaigula. "Oholtzan egon nahi zenuten, bada hemen duzue zuen toki(txo)a". Baina, kontrara, eta hizlarien bizipenei jarraituta, kuoten auziak ere badakartza ondorioak.

Zergatik? Kupoa ia beti %10etik beherakoa delako. Ehuneko hori betetzeko

NEREA ARRASATE

ENEKO GARCÍA

deitu zaituztela sentitzea kaka bat delako. Eta kaka bat dela pentsatzeak errudun sentitzea ere ekar dezakeelako. “Ez dakit zein puntutaraino sentitzen garen errudun, agian eskertuta egon behar baikara deitzen gaituztelako”, adierazi du Nerea Arrasatek. Soilik *musikari* izatea gizonen pribilegio bihurtzen delako; emakumeak *emakume musikari* baitira. Kuota txiki horren barruan sartzen direlako gizonen osatuta ez dauden taldeak, eta musika-genero bat bailiran tratatzen direlako; emakumeen edo genero disidenteen taldeak eta beste guztiak, berdin du salsa, punka edo hip-hop egiten duten. Bide beretik, kuota berean, eta ondorioz, kategoria bakarrean sartzen direlako gizon zuri zis eta hetero ez diren gorputz eta identitate guztiak. Eta, hala, gizonak/gainontzekoak binomiotik bakarrik irakurtzen delako oholtzetako aniztasuna, gainontzeko zapalkuntza ardatzei erreparatu gabe. Ehuneko horretan jende gutxi kabitzen delako, eta ondorioz, ekainaren 28aren bueltan ez bada, ez dagoelako kartelik bi transez osatuta, adibidez.

Gizon eta emakumeen arteko aukera berdintasunaren mantra alde batera utzi eta feminismo beltzetik garatutako in-

terseksionalitatearen begirada musikara ekarriko bagenu, ariko ginateke, agian, arrazializazio kuotak, *diska* kuotak, prekario kuotak, trans kuotak edo lodi kuotak ezartzeaz. Alegia, emakumeen kuotaren barruan ere errepresentaziorik ez duten identitate eta gorputzen ikusgaitasunaz. Edo kategoria berean sartzen direnen artean gorputzen diren indarkeria bizipen guztiz desberdinez. Edo honetaz guztiaz ari garenean interpelatuta sentitu ere egiten ez diren gizonen, beraiek oholtzatik jaitsi gabe gure artean konpondu beharreko kontua balitz bezala.

ZURE ALDAREA OKUPATZEAGATIK, PAGATZEN NABIL...

“Erdira iritsita ere, zer? Hori da helburua?”, galdegin die Leire Gorostizak mahai inguruko musikariei. Demagun oholtzan emakumeak eta genero disidenteak %50 diren jaialdi bat. Eta galde diezaiegun, Leire Gorostizak mahaikideei egin bezala, beren bizipenez: oholtzakoez, igo aurrekoez eta ondorengoez.

Orduan azalduko zaizkigu, hasteko, autoexijentzia maila desorbitatuak: Iñi Etxezarretak (Labar) elkarrizketa batean

zioen bezala, arauan ez dagoen gorputz guztiek gainkonpentsaziora jotzen dute musikan beraien presentzia justifikatu ahal izateko; eta, justifikazioaz gain, espektatibak ez betetzeak ere ezinegona sortzen du, gorputz ez normatiboetan porrota irain bihurtzea askoz errazagoa baita. Bide beretik, Nerea Ibarzabal bertsolariaren hitzak ekarri zituen gogora Amets Aragurenak: “Ez badakigu *perfekto* egingo dugula, ez gara igotzen”. Batez ere leku ezezagunetan jotzeko proposamena jasotzen denean, tentsioa eta beldurra sortzen dira, aurrez izandako esperientzia batzuk gorputzen memorian gordeta izateagatik: izan objektuak bota dizkietelako, sexualizatuak edo irainduak izan direlako, edo izan kontzertuak iragartzeko karteletan dagoen trabesti bakarraren aurpegia –eta bakarrik berea– erreta agertu delako. Gainera, antolatzaileek horri pisua kentzen diotelako. Eta eguna heltzean, adibidez soinu probetan, instrumentistek jasaten dutelako gutxiespena eta teknikarien *mansplaining*-a. Proba bukatu, kamerinora heldu eta pixa zutik egiteko komunak bakarrik egotea, edo, trabestien kasuan, makillatzeko espazioa enegarrenez exijitu

AIMAR JIMÉNEZ

AMETS ARANGUREN

behar izatea. Eta pentsa: oraindik ez da zuzenekoa hasi. Eta hasten denean, guztiontzako espazio seguru gisa salduko da, gainera; trans batek mikroa hartzeagatik, abrakadabra, txosnagunea transentzat espazio seguru bilakatuko balitz bezala. Horrela kontatu du Eneko García: "Biolentzia jasotzen dugu oholtzan gaudenean, baina askotan telefonoz deitzen gaituztenetik jasotzen dugu biolentzia".

"Espazio horietan egon beharko gara aldarrikatzeko badela garaia beste gorputz batzuk egoteko oholtzetan"

Eneko García

Albina Stardust

"Horren aurrean zer egin dezakegu?", galdetu du mahaikideetako batek, eta ideia desberdinak atera dira. García-ren ustez, "espazio horietan egon beharko gara aldarrikatzeko badela garaia beste gorputz batzuk egoteko oholtzetan". Amets Aranguren ek bestelako hausnarketa bat plazaratu du, antolatzaileen ikuspegitik: "Niretzat konplexua da kupoaren *mobida*, zeren leku horretatik oso ebidentea iruditzen baitzait kupo jarri behar dela, baina, aldi berean, izorratu egiten nau ni naizenean kupo gisa deitua. Horregatik, garrantzitsua iruditzen zait gonbidapen bat kupo batzuetan dela identifikatzen dugunean, berau ez hartzea gurekiko eraso edo mespretxu gisa".

Konplexua da, beraz, kuoten auzia: eraginkorra den ala ez, erabilera egokia egiten zaion ala ez, hari honetatik tiraka jarraitu nahi dugun ala ez... Zabalik dago galdera. Edonola ere, kuoten inguruko eztabaida interesgarria da, beste galdera batzuk irekitzen dituelako. Hasteko, zirkuitu musikal batetik bestera -berezik, *mainstream*-etik autogestionatutara- mantentzen eta aldatzen diren lo-

gikak ikusteko. Bestetik, musika-eszena batean boterea non dagoen pentsatzera ere eraman gaitzakeelako -oholtzan ala oholtzak erabakitzen dituztenengan?-. Hirugarrenik, eta aurrekoaren ondorioz, oholtzatik haragoko esparruetan ere eragin beharra mahai gaineratzen digulako.

Gainera, eztabaida horiek kuoten eredu bestelako terminoetan pentsatzeko aukera ere ireki dezakete. Izan ere, zer gertatuko litzateke kupoak ezarriko bagenu, besteak beste, arlo teknikoan eta antolakuntzan? Lehen lerroetan? Eta ordutegien arabera pentsatuko bagenu?

Amets Aznarezek Musika Bulegoak antolatutako mahai inguru batean zera esan zuen: "Oholtzaren gainean espero gintuzten, baina ez gaituzte espero jai batzordean esanez 'aizu, orain arte larunbatean jotzen duen talde handiari ez diogu utziko lekua, eta herriko neska talde txikiari utziko diogu, eta 23:00etan joko dute, eta ez 45 minutuz, baizik eta ordubetez". Oholtzak gureak ere badirelako, bai. Baina *pogoak*, kamerinoak eta asanbladak ere bai.

SU HARTU DU BELARRI GORRAK

Moderatzaileak Aner Peritz bertsolariak konfrontazio transfeministaz esandakoak ekarri ditu hizpidera, beste hari-mutur interesgarri bezain konplexu bati bidea irekita. Ekintza posibleen artean, kupo zorrotzak jartzea, gizon, talde eta pertsonaia konkretuen ekintza konkretuak seinaltzea eta aldaketak exijitzea proposatu du. Baita gizona betoa jartzea ere. Zer egin auzi honetaz ezer entzun nahi ez duten belarri gor horiekin?

“Gizonezkoak %100 diren taldeak kanpora. Nahikoa da. Ez da beharrezkoa. Nire ustez kalte egiten dute”; adierazi du Aimar Jimenezek. Ildo beretik, “igual zerbait erradikalagoa egin behar dugu, ez?”, galdegin du Eneko García, eta oholztan egoteko baimena eta barkamena eskatetik konfrontaziora pasa beharra aldarrikatu: “Ez da bakarrik ‘ai, baditugu bi emakume eta bi marikita oholztan’. Ez, aurren oholztan ez da gizonik egongo. Puntx. Bake-tsuegiak gara”.

Auzia buruan bueltaka dabilkidala, galdera berriak pizten zaizkit: bai edo ez bainoago, edo horrekin batera, nola bai eta nola ez ere hausnartu behar genukeela. Edo zertan bai eta zertan ez. Jakitun gara askotariko proposamen eszenikoak gorpuzten dituztela gizonen osatutako taldeek ere, eta haietako batzuk artistikoki zein politikoki interesgarriak iruditzen zaizkit.

Gai beraren beste hari-mutur batetik, oholztza gaineko gizontasunaz hausnarketa interesgarriak egin zituen Mikel Izarra musika kritikariak *Desafinatzen jarraitzen duen maskulinitatea* artikuluan, *Diario de Noticias*-en. *Mainstream* zirkuituak maskulinitatearen fabrika gisa funtzionatzaren duela dio, gizon musikariak gizontasun eredu zehatzak proiektatu eta erreproduzitzen dituzten erreferente direlarik. Maskulinitate *cool* berri batez dihardu, gizon sentikorraren figurak lekua irabazi duela argudiatuta, baina “negar egiten duen gizona boteretsua da oraindik, arrakastatsua, desiratsua; samurtasuna dago, baina ez estatusa galtzea”. Alabaina, bestelako proposamen eta adibideak ere badakartza lerroetara, Joe Talbotek (Idles) gorpuzten duen maskulinitate deseroso, zikin eta kontraesankorra, edo maskulinitasun disidenteetatik maskulinitate beltzaren eta raparen kodeak dinamizatu dituen Lil Nas X musikaria, esaterako.

Gizonen monopolioa bukatzeko beharra mahai gainean dugu erronka da, ez bairrik gabe. Eta horretarako hainbat estrategia ere plazaratzen ari dira. Era-

"Ez badakigu perfektu egingo dugula, ez gara igotzen"

Amets Aranguren
Ibil Bedi

"Ez dakit zenbateraino sentitu behar dugu errudun; agian eskertu egin behar dugu deitu izana [kupoa betetzeko bada ere]"

Nerea Arrasate
Naxker

"Biolentzia jasotzen dugu oholtzara igotzean, baina askotan telefono deitik hasten da"

Eneko García
Albina Stardust

"Gizonezkoak %100 diren taldeak kanpora. Nahikoa da. Ez da beharrezkoa. Nire ustez kalte egiten dute"

Aimar Jimenez
Maruxak/Zinez

ginkorrak diren ala ez jakiteko, horiek probatzera ausartzea da, ziurrenik, emateke dugu pausua.

... BAZTERRAK NAHASTEKO EZ BALITZ

“Egiten dituzuen letrak feministak dira? Zuen helburua, talde bezala, aldarrikapen feministak oholtzaratzea da?”. Horrelako galderak maiz entzuten dituzte. Eta horiek ez direnean, “ze ausartak oholztza gainera igotzen”, “erreferenteak zarete” eta antzerakoak. Galderoi erantzuten egon beharraz nekatuta daudela azpimarratu du Nerea Arrasate Naxker taldeko bateria-joleak: “Ni neska bat naiz eta kontzertu bat ematen ari naiz. Espazio batzuetan egotea guk egiten dugunarekin ausardia edo aldarrikapen modu bat izan daiteke, baina ez gaude momentu oro horretan pentsatzen, eta ez daukagu nahitaez horren aldarria egiteko beharrik. Uste dut lotzen zaigula mezu feminista emateko beharra guk horrelakorik egin edo eskatu gabe”. Oholtzan egotea hutsa aldarrikapen bat da oraindik; musika eginez besterik gabe gozatzea, batzuen pribilegio bihurtzen da.

Hausnarketa horri helduta, *euskal musika*-rekin konparaketa egiten zuen Amets Aranguren, euskaraz egiten den musika, emakumeek egiten duten musika bezala, abiapuntu eta kokaleku bat dela argudiatuta, baina ez musika horren edukia: “Uste dut argi izan behar dugula hori gure parte dela eta hortik egiten ditugula gauzak. Eta nahi baldin badugu, batzuetan, horri buruz ere bai. Baina nahi baldin badugu eta batzuetan”. Eneko García beste ikuspegi

bat gehitu dio gaiari: “Arreta ematen didana da gizonei ez zaiela galdetzen bere letren mezuei buruz, jakintzat ematen dela aldarrikatzailea dela eta listo. Politika egiteko boterea emana zaie, eta guri etengabe galdetzen digute ea zergatik esaten dugun abesti batean esaldi hau edo bestea”.

Logika berean, ohiko zaigu musikaren bueltan gabiltzan feministoi bakarrik horri buruz galdetzea. Horretan ere badago begirada aldatzeko beharra. Izan ere, proposamen feministak zapalkuntzarik gabeko jendarterantz bideratutako ariketa kolektiboak diren heinean, analisi feministek abiapuntu, kokaleku eta begirada bat dakarte, baina ez aztergai bat eta bakarra; emakume eta genero disidenteeek oholztetan dituzten bizipenei bezainbat begiratu diezaiekete musikaren logika kapitalista eta kolonialei.

Egingo ez balie, analisisa murriztailea eta arriskutsua izan daiteke, gainera. Feminismoaren izenean BBK Live-n edo Viña Rocken %50a emakumeak izatea aldarrikatzera heltzea, esaterako. Kuoten eztabaia da mamitsua izanagatik, marra gorriak ere jarri behar ditugulako. Ez zaigulako hori interesatzen Last Tourren goi-postuetan egotea, IBEX35-ean edo Polizian egotea interesatzen ez zaigun bezalaxe. Ezin dugulako genozidio bat finantzatu, langileak esplotatu edota elkarte txikiei bideratzen ez zaien diru publikoa jasotzen duten enpresek antolatutako oholztan disidentzia feministak egotea aldarrikatu. Haien lorpenetako bat baita industria kapitalista eta herri kultura disidentea modu armonikoan elkarbizitzan egon daitezkeela pentsaraztea, bata bestea desagerrarazteko disei-

natuta ez balego bezala. Makrojaialdien arazoa ez baita tamaina bakarrik, musika ulertzeko, egiteko eta irudikatzeko inposatzen duten ereduak baizik.

Aldarrikapenei eta politika egiteari dagokionez, Aimar Jimenezek konpartitu du Maruxak taldeari elkarrizketa gehienetan egiten dieten galdera bat: “*Mitoaroa 2.0* egiten ari zarete?”. Eta irmoa izan ohi da bere erantzuna: “Guk gure dantza taldeetan, erraldoien taldeetan eta abarretan egiten dugun militantzia egiten duenean Pello Reparazek euskal kulturari, hitz egingo dugu”.

Izan ere, musikan politika egitea leretako aldarrietatik askoz harago doa. Musikariaren aldetik, talde gisa hartzen dituzten erabaki guztiak baitira erabaki politikoak: taldekideen osaera, zein ekoiztetxe eta zigilurekin lan egin, lana non argitaratu, zein espaziotan jo, norekin eta zenbaten truke, sarreraren prezioa zenbatean jarri, nola aurkeztu eta zer gorpuztu oholztan, zein harreman sare eraiki inguruko musika-agenteeekin... Eta musika taldeko lanaz harago egiten dena ere aintzat hartu behar da, Maruxak taldeko kideak beraien militantziaz dioena bezala, edo Dena talde ondarrutarrak, *Lur azpitik* abestian, haien buruei egiten dien kritikak adierazten duen bezala.

Fokua beraian jartzen bada ere, musikariak ez ezik, musikaren esparruan, haren parte garen agente guztiok egiten dugu politika hartutako erabaki bakoitzean: kontzertuak antolatzen dituzten kolektibo autogestionatuek, produktorek, aretoetako programatzaileek, kritikariak, teknikariak, komunikabideek zein ikusleek. Erron-

karen dimentsioarekin bat datorren lana dugu erabaki horiek birpentsatzen eta eraldatzen: gure desira artistikoetatik hasita, berau kontsumitzea, antolatzea edota ikusaraztea erabakitzen dugun espazio eta moduekin jarraituta, espazio musikaletan gorpuzten duguneraino.

ZER DIRA ELKARGUNEAK, DAUDENEAN HUTSIK?

Josu Larrinaga antropologoak dio euskal herri-musikak, Euskal Herrian jazotako zenbait aldaketa sozial islatzeaz gain, horiek aurreikusi, performatu, erraztu, bideratu eta moldatu izan dituela. Hargatik, musikaren industriaren atzaparrak helduko ez diren espazioak indartu eta musikaren bestelako ulerkera bat irudikatzen, probatzen eta performatzen jarraitzea da aurrera begira zabalik dugun joko-zelaia.

Bide horretan, saretzearen garrantzia azpimarratzen dute musikariak, baina berau plano sinbolikotik harago gauzatu beharra ere bai, Amets Arangurenak adierazi bezala: “Denok dakigu kolektiboan eta komunitatean indartsuagoak, eraginkorrakoak eta *denagoak* garela. Baina sare hori ez da existitzen”. Nerea Arrasatek ere berretsi du saretzearen falta: “Esperientziak partekatze modua edo bidea da agian falta dena, batez ere gure artean indartzeko; hasi berri diren taldeek saretze hori beharrezkoa dute”.

Mikrorik, kamerarik edo grabagailurik egongo ez den topagunea, hausnarketak patxadatsu eta kontraesankorrari bide emango diona. Elkarri begiratu eta elkar entzunda, galdera berriak egiten jarraitzeko. ●